

БЕЛАРУСКА-ЛІТОЎСКІЯ ЭКАНАМІЧНЫЯ АДНОСІНЫ (1991–1999 ГГ.)

Русаковіч У.М., аспірант кафедры міжнародных адносін БДУ

Пасля здабыцця незалежнасці працяг гаспадарчых сувязей між Беларуссю і Літвой у савецкім камандна-адміністрацыйным планавым і цэнтралізаваным выглядзе стаўся немагчымым. Таму ў пачатку 1990-х гг. пачалося выбудоўванне самастойнага спосабу гаспадарчага ўзаемадзеяння, што ішло з пераменным поспехам. У сакавіку 1993 г. адбылося падпісанне двухбаковага пагаднення аб вольным гандлі, якое, аднак, засталася невыкананым. Пасляховым прыкладам развіцця гаспадарчых сувязей можна назваць стварэнне ў 1994 г. Двухбаковай беларуска-літоўскай камісіі па гандлёва-эканамічным супрацоўніцтве і яе далейшую працу [1, с. 47].

Галоўнай галіной гаспадарчага ўзаемадзеяння Беларусі і Літвы ў 1990-я гг., безумоўна, быў гандаль. Ніжэй падаецца аналіз статыстыкі беларуска-літоўскага гандлю за 1990-ыя гг. Апублікаваныя даныя знешнегандлёвай статыстыкі за 1991 г. першасна былі прадстаўлены ў савецкіх рублях, бо Беларусь і Літва здабылі незалежнасць цягам таго года. Іх перавод у дол. ЗША ажыццяўляўся паводле афіцыйнага курсу 67 капеек за долар. Варта таксама адзначыць, што пераход Беларусі на распрацаваную Сусветным банкам стандартызаваную методыку разліку знешнегандлёвай статыстыкі, прынятую ў большасці краін свету, адбыўся толькі ў сярэдзіне дзесяцігоддзя. Гэтымі абставінамі тлумачыцца істотнае разыходжанне лічбаў, якія прыводзяцца ў інфармацыйных матэрыялах Міністэрства замежных спраў Беларусі са спасылкай на Міністэрства статыстыкі і аналізу Рэспублікі Беларусь і ў артыкуле А. Грыцюса са спасылкай на Дэпартамент статыстыкі Літоўскай Рэспублікі. Калі паводле матэрыялаў Міністэрства замежных спраў Беларусі аб'ём двухбаковага гандлю ў 1996 г. склаў 298,8 млн. дол. ЗША, а беларускі імпорт з Літвы – 153,4 млн. дол., то А. Грыцюс прыводзіць за гэты год лічбы ў 450 і 342 млн. дол. ЗША адпаведна. Тым не менш, і беларуская статыстыка, і высновы А. Грыцюса сведчаць аб аднолькавых тэндэнцыях развіцця беларуска-літоўскага гандлю ў сярэдзіне 1990-х гг. – паступовым павелічэнні таваразвароту за кошт росту літоўскага экспарту ў Беларусь [2, с. 154].

У першай палове 1990-х гг. варта адзначыць значнае перавышэнне ўвоза тавараў народнага спажывання ў Беларусь з Літвы над іх вывазам, асабліва ў 1991 г., калі гэты паказнік увозу перавышаў вываз больш як у чатыры разы. Такую акалічнасць можна патлумачыць тым, што Літва значна раней за Беларусь узялася за справу ўвядзення сваёй уласнай валюты, што дазволіла ёй з выгадай для сябе самастойна ўплываць на абменны курс да грашовых адзінак іншых краін. На той самы год прыпадае

найвялікшы паказнік узаемнага таваразвароту. Таксама варта згадаць рэзкі амаль 4-кратны спад узаемнага гандлю з 391,1 млн. дол. ЗША ў 1992 г. да 106 млн. дол. ЗША ў 1993 г., памер якога так і не аднавіўся да самага канца 1990-х гг. З іншага боку, у выніку такога імклівага скарачэння таваразвароту да другой паловы дзесяцігоддзя назіралася станоўчае для Беларусі сальда двухбаковага гандлю [3, с. 315].

Паводле даных беларускай афіцыйнай статыстыкі, з 1995 па 1998 г. беларуска-літоўскі таваразварот штогод павялічваўся на 20-35 млн. дол. ЗША. Пры гэтым знешнегандлёвае сальда было адмоўным для Беларусі, бо рост таваразвароту дасягаўся за кошт штогадовага павышэння беларускага імпарту з Літвы на 35-38 млн. дол. пры зніжэнні беларускага экспарту ў гэтую краіну. Тэндэнцыя пачала змяняцца толькі ў 1998 г., калі рост літоўскага экспарту запаволіўся, а беларускі экспарт у Літву, наадварот, упершыню павялічыўся больш як на 20 млн. дол. У наступным 1999 г. гэтая тэндэнцыя яшчэ больш узмацнілася: беларускі экспарт у Літву працягваў расці амаль тымі ж тэмпамі, а літоўскі ў Беларусь, наадварот, скараціўся больш чым удвая. Гэта прывяло, з аднаго боку, да скарачэння двухбаковага таваразвароту амаль на 88 млн. дол. ЗША, а з іншага – ўпершыню для Беларусі ўсталявалася станоўчае знешнегандлёвае сальда з Літвой у памеры 71,2 млн. дол. ЗША. Аднак, нягледзячы на агульную тэндэнцыю да павелічэння беларуска-літоўскага таваразвароту, доля Літвы ў агульным аб'ёме знешнегандлёвага таваразвароту Беларусі няўхільна памяншалася – з 2,55% у 1995 г. да 2,20% у 1999 г. [1, с. 67].

Цягам 1990-х гг. адбыліся пэўныя змены ў таварнай структуры беларуска-літоўскага гандлю, абумоўленыя рэструктурызацыяй або заняпадам шэрагу галін вытворчасці ў ходзе пераходу да рынкавых дачыненняў. Аднак у другой палове 1990-х гг. ужо можна яскрава вылучыць пераважныя напрамкі ўзаемнага гандлю. Аснову беларускага экспарту ў Літву складалі нафтапрадукты (19,6% у 1997 г., 29,1% – у 1999 г., 59,9% – у 2000 г.), прадукцыя хімічнай прамысловасці (каля 20% штогод), а таксама трактары і грузавікі, якія праз сваю невысокую цану доўгі час паспяхова спаборнічалі на літоўскім рынку з больш дарагімі заходнімі адпаведнікамі, бо Літва, у адрозненне ад Польшчы, не ўводзіла абмежавальных мыт на вырабы беларускага машынабудавання. Беларускі імпорт з Літвы ў асноўным складаўся з прадукцыі сельскай гаспадаркі (корм для жывёлагадоўлі і пшаніца) і харчовай прамысловасці, а таксама тыпаграфскай фарбы і электраэнергіі з Ігналінскай АЭС [1, с. 48].

Нарэшце варта адзначыць і такія значныя для гаспадарчага развіцця абедзвюх краін напрамак супрацы, як транзіт. Для Беларусі, якая не мае ўласнага выхаду да мора, Літва з яе Клайпедскім портам уяўляе найкарацейшы шлях да марскіх камунікацый. Як адзначае А. Грыцюс са

спасылкай на Дэпартамент статыстыкі Літоўскай Рэспублікі, у 1994-1996 гг. транзіт беларускіх грузаў праз Клайпедскі порт павялічыўся амаль удзесяцёра. І хаця ў наступным годзе гэтая тэндэнцыя пачала змяняцца, Клайпеда заставалася важным пунктам транзіту беларускага экспарту, асабліва нафтапрадуктаў, паспяхова канкуруючы з латвійскім Вентспілсам. У сваю чаргу, праз Беларусь праходзілі асноўныя транзітныя патокі грузаў з Літвы ў Расію і Украіну. І калі Беларусь мела магчымасць лёгка манеўраваць, пераразмяркоўваючы свае транзітныя патокі ў пошуках найбольш спрыяльных умоў паміж партамі Літвы і Латвіі, пераразмеркаванне літоўскага транзіта ў адпаведныя краіны праз тэрыторыю Латвіі і Польшчы патрабавала дадатковых выдаткаў, на якія літоўскі бок не жадаў ісці без асаблівай неабходнасці [1, с. 48].

Табліца 1. Беларуская-літоўскі гандаль, млн. дол. ЗША

Год	Таваразварот	Экспарт	Імпарт	Сальда
1991	466,1	90,6	375,5	-284,9
1992	391,1	174,4	216,7	-42,3
1993	106,0	55,2	50,8	4,4
1994	133,9	87,9	46,0	41,9
1995	264,2	146,4	117,8	28,6
1996	298,8	145,4	153,4	-8,0
1997	329,7	137,8	191,9	-54,1
1998	365,0	157,0	208,0	-51,0
1999	277,2	174,2	103,0	71,2

Крыніцы: [4], [3], [5].

Двухбаковы гандаль Беларусі і Літвы ў 1990-я гг. зазнаў спады і рост. Варта адзначыць, што пры канцы разгляданага адцінку часу абсяг гандлю стаўся меншым, чым на яго пачатку пераважна праз скарачэнне імпарту ў Беларусь. Спад, які назіраўся ў 1992-1993 гг., стаўся непераадольным праз аднову скарачэння таваразвароту ў 1999 г. З іншага боку, рэзка адмоўнае сальда змянілася для Беларусі станоўчым. Экспарт амаль падвоіўся. У той самы час імпарт скараціўся больш як у 3,5 разы.

Спіс крыніц

1. Валодзькін, А. Развіццё беларуска-літоўскіх адносін у 1990-я гг. / А. Валодзькін // Журнал міжнароднага права і міжнародных адношэнняў : часопіс. – 2013. – № 2. – С. 42–50.

2. Грицюс, А. Влияние «белорусского фактора» на внешнюю политику Литвы и стабильность в Балтийском регионе / А. Грицюс // Белоруссия на перепутье. – М. : Москов. центр Карнеги, 1998. – С. 139–162.
3. Народное хозяйство Республики Беларусь 1994 / Л. Л. Рыбчик. – Минск : Минстат Республики Беларусь, 1995. – С. 315, 317. – 534 с.
4. Внешняя торговля Республики Беларусь. 1995–2000 годы: стат. сб. – Минск, 2001. – 374 с.
5. Народная гаспадарка Рэспублікі Беларусь у 1991 г. / Рэд. Л. А. Саслоўскі, Д. В. Васіленка. – Мінск : Беларусь, 1993. – С. 19. – 263 с.

ПЕРСПЕКТИВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО СОЮЗА

Чиж А.М., аспирант кафедры международных отношений БГУ

В 2014 г. в энергетической политике Европейского союза произошли существенные изменения. Кризис в Украине и ухудшение отношений между странами Запада и Россией вновь поставили на повестку дня участников Евросоюза потенциальную угрозу использования Российской Федерацией энергетических ресурсов (преимущественно природного газа) для достижения политических целей. В принятой ЕС в мае 2014 г. стратегии энергетической безопасности взят решительный курс на снижение зависимости от России в сфере поставок природного газа и, кроме того, закреплена идея создания энергетического союза, предложенная премьер-министром Польши Д. Туском (ныне – председатель Европейского совета).

Энергетический союз может стать качественно новым этапом реализации энергетической политики ЕС, однако лишь при условии согласования позиций всех государств-членов и значительных уступок с их стороны, поскольку по своему характеру данный проект является наднациональным.

В соответствии с концепцией Д. Туска в основу энергетического союза заложено шесть принципов: 1) формирование механизма совместных переговоров стран-членов ЕС по поставкам природного газа; 2) достижение солидарности участников Евросоюза в случае прекращения поставок; 3) поддержка строительства необходимой инфраструктуры; 4) использование имеющихся горючих полезных ископаемых, в том числе угля и сланцевого газа; 5) налаживание отношений с альтернативными России партнерами за пределами ЕС (в том, что касается поставок природного газа); 6) обеспечение энергетической безопасности не только Европейского союза, но и Европы в целом.

Особое внимание обращает на себя четвертый принцип, который в большей степени отвечает интересам Варшавы, но не ЕС. В Польше запасы угля составляют 5709 млн. т [1], сланцевого газа, по существующим